

BURDIJEOV SIMBOLIČKI KAPITAL I REPRODUKCIJA NEJEDNAKOSTI U AKADEMSKOM IZDAVAŠTVU MALIH JEZIKA: WoS/SCOPUS INDEKSACIJA KAO MEHANIZAM KONVERZIJE LINGVISTIČKOG U SIMBOLIČKI KAPITAL

Svetlana Jović

University of Belgrade
Belgrade, Republic of Serbia
E-mail: svetlana.jovic@student.ff.bg.ac.rs

Received: 29.05.2025. Accepted: 03.09.2025.

Original Scientific Article

DOI: <https://doi.org/10.65932/CR-2025-2-2> UDC: 316.2 Bourdieu P.: [316.74:001]

Abstract: The article examines the mechanism by which Web of Science and Scopus indexation regimes function as instruments of converting linguistic into symbolic capital, and how this conversion produces structural inequality between dominant and peripheral language communities. Drawing on Pierre Bourdieu's analytical apparatus from *Distinction* and *The Rules of Art*, and engaging with contemporary scholarship on academic dependency, evaluation regimes, and epistemic coloniality, the analysis focuses on four small Slavic-language academic communities: Bosnian-Croatian-Serbian (BCS), Slovenian, Macedonian, and Ukrainian. The original contribution of the article is the construction of the Linguistic Capital Conversion Asymmetry Index (LCAI), a new quantitative metric that operationalizes the disproportion between a language community's research-producing capacity and its symbolic recognition in dominant indexation systems. Preliminary application of LCAI to the four cases reveals a factor of asymmetry exceeding forty times when contrasted with the English-language baseline, with Ukrainian and Macedonian communities exhibiting the most severe conversion deficits. The analysis shows that small-language journals operate within a heteronomous field where symbolic legitimacy is allocated by external infrastructures whose evaluation criteria mirror the linguistic habitus of dominant Anglophone production, and where peripheral journals adopt strategies that range from forced linguistic assimilation to refusal-as-survival. The article argues that this conversion mechanism constitutes a form of epistemic coloniality not in the sense of direct imperial domination, but as the quiet operationalization of Bourdieu's logic of distinction at the level of the global scientific field. The paper closes with implications for evaluation policy in semi-peripheral national systems, particularly those that have made Scopus coverage a binding criterion for academic promotion and funding.

Keywords: Bourdieu, symbolic capital, academic publishing, Scopus, Web of Science, linguistic capital, epistemic coloniality, small Slavic languages.

UVOD

Tvrđnja da naučno polje funkcioniše kao polje borbe za simbolički kapital, formulisana još u Burdijeovoj sociologiji nauke, danas dobija novu, infrastrukturnu manifestaciju. Web of Science i Scopus, dvije globalne baze podataka koje pretenduju na status univerzalnih reprezentanata “svjetske nauke”, pokrivaju oko 21.000 odnosno 46.799 časopisa, ali u objema dominira engleski jezik s više od devedeset procenata sadržaja (Scopus, 2024; Mongeon & Paul-Hus, 2016).

Procjene pokazuju da su WoS i Scopus strukturno pristrasni protiv istraživanja proizvedenih u nezapadnim zemljama, na ne-engleskim jezicima, kao i u oblastima društvenih i humanističkih nauka, gdje između 8,6% i 28,2% visoko citiranih dokumenata ostaje nevidljivo za obje baze (Singh et al., 2021; Marginson & Xu, 2023). Ova nevidljivost nije politički neutralan tehnički nedostatak — ona, naprotiv, predstavlja konkretnu, mjerljivu manifestaciju dubljeg mehanizma koji stoji u središtu ovog rada: konverzije lingvističkog kapitala u simbolički kapital, i, u istoj mjeri, konstantnog otkazivanja te konverzije za one koji pišu “pogrešnim” jezikom.

Akadske zajednice koje pišu na malim slovenskim jezicima — bosanskom, hrvatskom, srpskom i crnogorskom (u ovom radu skraćeno BHS), slovenačkom, makedonskom i ukrajinskom — nalaze se u poziciji koju Burdijeov teorijski aparat, posebno onaj iz *Distinkcije* (Bourdieu, 1984) i *Pravila umjetnosti* (Bourdieu, 1996), opisuje s neobičnom preciznošću. Svaki autor u tim zajednicama proizvodi tekst koji je istovremeno jezički kapital (vrijednost u lokalnom polju) i potencijalna prepreka konverziji u međunarodnu legitimnost. Ono što treba problematizovati nije samo dominacija engleskog jezika — to je već iscrpno obrađena tema (Zeng & Yang, 2024; Abrar-ul-Hassan, 2021) — nego specifičan, suptilniji mehanizam: način na koji indeksacijski režimi WoS i Scopus operacionalizuju Burdijeovu logiku distinkcije u tehničkom registru “kvaliteta”, tako da diskriminacija po jeziku gotovo nikad nije eksplicitno deklarirana, ali je strukturno apsolutna.

Centralno istraživačko pitanje rada glasi: na koji način sistem WoS/Scopus indeksacije funkcioniše kao mehanizam konverzije lingvističkog u simbolički kapital, i koje su empirijske posljedice te konverzije za četiri male slovenske akademske zajednice? Iz tog pitanja izvodim tri hipoteze. Prva: konverzija lingvističkog u simbolički kapital odvija se s mjerljivom asimetrijom, pri čemu zajednice malih jezika realizuju samo mali dio simboličkog kapitala koji bi odgovarao njihovom istraživačkom kapacitetu. Druga: postojeći nacionalni evaluacijski režimi u semi-perifernim zemljama ne ublažavaju, nego pojačavaju ovu asimetriju, jer Scopus pokrivenost preuzimaju kao binding kriterijum bez kritičke refleksije njegovih jezičkih implikacija. Treća: u okviru polja akademskog izdavaštva, časopisi malih jezika razvijaju tipologiju strategija — od asimilacije do odbijanja — koja se može teorijski rekonstruisati pomoću Burdijeovih koncepata heteronomije polja i pozicija u prostoru mogućnosti.

Originalni doprinos ovog rada leži u konstrukciji Indeksa asimetrične konverzije lingvističkog u simbolički kapital (Linguistic Capital Conversion Asymmetry Index, LCAI), nove kvantitativne metrike koja operacionalizuje odnos između istraživačkog kapaciteta jezičke zajednice i njenog simboličkog priznanja u dominantnim indeksacijskim sistemima. LCAI nije bibliografski indikator u uobičajenom smislu — on ne mjeri produktivnost, citiranost ili vidljivost, nego *konverzioni deficit*, tj. razmak između onoga što jedna zajednica proizvodi u smislu lingvističkog kapitala i onoga što sistem prepoznaje kao legitimni simbolički kapital. Primijenjen na četiri male slovenske jezičke zajednice, LCAI omogućava prvo sistematsko, kvantitativno mjerenje pojave koja je u dosadašnjoj literaturi opisivana isključivo kvalitativno (Curry & Lillis, 2019; Vessuri & Rodriguez-Medina, 2021).

Rad je strukturiran tako da prvo razvija teorijsko-metodološki okvir koji povezuje Burdijeovu sociologiju polja s novijom literaturom o evaluacijskim režimima i bibliometriji. Zatim se prezentuju empirijski rezultati istraživanja, uključujući izračun LCAI-ja za četiri studije slučaja. Nakon toga slijede četiri analitičke sekcije koje interpretiraju rezultate kroz različite slojeve Burdijeove teorije — polje, distinkciju, pravila umjetnosti, i, konačno, epistemičku kolonijalnost. Zaključak rekapitulira testiranje hipoteza, eksplicitno artikulirajući originalni doprinos, i predstavlja preporuke za nacionalne evaluacijske politike u semi-perifernim zemljama.

PREGLED LITERATURE I METODOLOGIJA

Pregled literature

Burdijeova sociologija intelektualnog polja, formulisana u nizu radova od kojih su za ovaj rad najznačajniji *Distinkcija* (Bourdieu, 1984) i *Pravila umjetnosti* (Bourdieu, 1996), pokazuje se neobično plodnom u savremenoj bibliometriji. Kritički pregled koji je Marko Schirone objavio u časopisu *Quantitative Science Studies* identifikuje 182 dokumenta koji eksplicitno koriste Burdijeov aparat u bibliometrijskim istraživanjima, pri čemu su tri najfrekventnija koncepta “polje” (field), “simbolički kapital” i “socijalni kapital” (Schirone, 2023). Schirone pokazuje da se Burdijeov uticaj posebno snažno realizuje kroz problematizaciju odnosa moći u bibliometrijskim konceptualizacijama istraživačkih polja, te u istraživanjima o časopisima, univerzitetskim rangiranjima, ranim istraživačkim karijerama i rodnim asimetrijama (Schirone, 2023:189). Ovaj nalaz je relevantan za moj okvir jer potvrđuje legitimnost kombinovanja Burdijeove sociologije s tehničkom analizom indeksacijskih sistema — pristup koji je kanonizovan kroz eksplicitne reference Schirone identifikuje kao “treći talas” recepcije Burdijea u nauci o nauci.

Padmalochanan u radu objavljenom u časopisu *Publishing Research Quarterly* pruža eksplicitno Burdijeovsko čitanje polja akademskog izdavaštva, mapirajući kako koncepti polja, kapitala i habitusa funkcionišu unutar tog polja (Padmalochanan, 2025). Ova studija konstatuje da je akademsko izdavaštvo “višeslojno polje” čija pravila igre nisu autonomno postavljena od strane akademske zajednice, nego nastaju kroz sukobljene logike komercijalnih izdavača, evaluatora, država i nacionalnih akademskih sistema. Padmalochanan ne ulazi u jezičku dimenziju, što je važan istraživački jaz koji ovaj rad ispunjava.

Šira problematika dominacije engleskog jezika u nauci raspravlja se kroz nekoliko komplementarnih perspektiva. Zeng i Yang (2024) sintetizuju literaturu o engleskoj jezičkoj hegemoniji od Phillipsonove formulacije iz 1992. do danas, pokazujući da engleski sada dominira u ekonomskom, upravljačkom i naučnom sektoru, te da njegova dominacija zahvata 93% sadržaja u Scopus bazi. Abrar-ul-Hassan (2021) traga za istorijskim korijenima ove dominacije, smještajući je u srednjovjekovne prakse univerzitetske institucionalizacije i naglašavajući da je “lingvistički kapital” u univerzitetu fundamentalan za pristup, mobilnost i legitimnost u 21. vijeku, kada je univerzitet kao institucija postao globalno standardizovan (Abrar-ul-Hassan, 2021:4). Politzer-Ahles, Girolamo i Ghali (2020) idu jedan korak dalje — pružaju eksperimentalne dokaze lingvističke pristrasnosti u akademskom recenziranju, pokazujući da iste tvrdnje, predstavljene u jezički nestandardiziranoj engleskoj formi, dobijaju sistematski niže ocjene od recenzenata.

Kritika WoS/Scopus indeksacije kao globalnih reprezentanata znanja artikulisana je posebno snažno u radu Mongeona i Paul-Husa, koji su na uzorku od oko 60.000 časopisa pokazali da su engleski časopisi zastupljeni nesrazmjerno u poređenju s drugim jezicima (Mongeon & Paul-Hus, 2016 — citiran ovdje kao foundational metodološki standard). Singh i koautori (2021) ažuriraju ovu sliku komparirajući WoS, Scopus i Dimensions, i nalaze da Scopus pokriva 27,950 jedinstvenih izvora, dok Dimensions pokriva čak 75,400 — što znači da i sam izbor između baza dramatično mijenja ono što se broji kao “globalna nauka”. Marginson i Xu (2023) razvijaju kritiku centro-periferijskog modela u globalnoj nauci, ukazujući da binarna kategorija “centar/periferija” maskira pluralizaciju i da hegemonija u nauci djeluje kroz kulturne, a ne samo strukturne mehanizme.

Polje istraživanja akademske dependencije dodaje treću dimenziju. Vessuri i Rodriguez-Medina (2021) u istraživanju internacionalizacije društvenih nauka pokazuju da lične veze i akademske mobilnosti operišu unutar logike “izravnavanja” koja istovremeno otkriva i

reprodukuje strukturne asimetrije između centra i periferije globalne nauke. Beigel i koautori, u zborniku *Academic Dependency and Professionalization in the South* (Beigel et al., 2023), proširuju ovu analizu, ukazujući da od 1960-ih godina postoji prepoznatljiva struktura nejednakosti u proizvodnji i cirkulaciji znanja koja motiviraju akademsku dependenciju kao trajni mehanizam.

Konačno, srodna oblast epistemičke kolonijalnosti i (ne)pravde proširuje teorijski okvir. Kerfoot i Bello-Nonjengele (2023) tvrde da monoglossic obrazovne politike predstavljaju formu epistemičke nepravde koja onemogućava učenicima da daju epistemički doprinos. Slično, Cummings i koautori (2023) argumentuju da se gubitak indigenih jezika može tretirati kao “epistemicid” — sistematsko brisanje epistemičkih alata. Bender (2023) pokazuje da algoritamski sistemi i jezički modeli proizvode epistemičku nepravdu kroz pristrasnost prema dominantnim jezicima. U akademskom kontekstu, Liu i koautori (2023) dokumentuju kako transnacionalni studenti i nastavnici u programima na engleskom jeziku koriste *translanguaging* upravo kao otpor ovoj epistemičkoj asimetriji.

Specifična literatura o malim slovenskim jezicima u indeksacijskim sistemima je rijetka, ali postoji. Nazarovets (2022) analizira publikacije ukrajinskih institucija u časopisima koji su naknadno isključeni iz Scopus baze, otkrivajući da se 17 ukrajinskih institucija u značajnoj mjeri oslanja na takve “izgubljene” izvore za svoje evaluacijske svrhe. Nazarovets i Mryglod (2024) prošireni su u svojoj studiji ukrajinskih humanističkih i društvenih istraživanja u Scopusu (2012-2021), pokazujući visoku jezičku raznovrsnost izvora ali i nisku internacionalizaciju ukrajinskih kontribucija.

U poljskom kontekstu, Kulczycki i koautori razvili su seriju studija o nacionalnim evaluacijskim režimima koji se oslanjaju na bibliometriju. Korytkowski i Kulczycki (2021) dokumentuju jaz između zahtjeva inicijative *Plan S* i stvarnih praksi grantistih primaoca; Lewandowska i Kulczycki (2021) analiziraju kako evaluacijski režimi distorziraju umjetničke discipline u Poljskoj; Pölönen, Guns, Kulczycki, Sivertsen i Engels (2021) sistematski analiziraju nacionalne liste naučnih kanala publikovanja, predlažući okvir za njihovu kritičku konstrukciju. Ova “škola Kulczycki” pruža metodološki standard za analizu kako se infrastrukturni izbori (poput Scopus pokrivenosti) operacionalizuju kao nacionalni političko-evaluacijski instrumenti.

Postojeća literatura, ukratko, pokriva tri komponente teme — Burdijea u bibliometriji, jezičku hegemoniju u nauci, i indeksacijske asimetrije — ali ih rijetko sintetizuje. Posebno je odsutno empirijsko, kvantitativno mjerenje *konverzionog deficita* između lingvističkog i simboličkog kapitala u zajednicama malih slovenskih jezika. Upravo taj empirijsko-konceptualni jaz ovaj rad popunjava.

Istraživačka metodologija

Istraživanje primjenjuje miješani metodološki pristup koji kombinuje teorijsku analizu, kvantitativnu konstrukciju indikatora i komparativnu analizu studija slučaja. Prva metodološka komponenta sastoji se od sistematske kritičke sinteze Burdijeovog teorijskog aparata u njegovoj primjeni na akademsko polje, oslanjajući se primarno na *Distinkciju* i *Pravila umjetnosti*, ali i na sekundarnu literaturu (Schirone, 2023; Padmalochanan, 2025) koja kontekstualizuje ove tekstove u savremenim bibliometrijskim debatama. Cilj nije iscrpno parafraziranje Burdijea — što bi bilo nepotrebno — nego ekstrakcija specifičnih analitičkih konstrukcija (heteronomija polja, pozicije u prostoru mogućnosti, simbolička dominacija jezika legitimacije) koje funkcionišu kao analitičke alatke za interpretaciju empirijskih podataka.

Druga komponenta jeste konstrukcija nove metrike — Indeksa asimetrične konverzije lingvističkog u simbolički kapital (LCAI). Operacionalizacija indeksa polazi od dvije varijable. Prva varijabla, koju označavam s N_J , mjeri broj časopisa indeksiranih u Scopus bazi čiji je

primarni jezik objavljivanja (ili jedan od deklariranih primarnih jezika) jezik *L*. Druga varijabla, *N_R*, predstavlja ukupan broj istraživača (FTE — full-time equivalent) u zajednici/zemljama u kojoj je *L* dominantan jezik akademske produkcije, izveden iz Eurostat-a, UNESCO Institute for Statistics, te u slučaju Ukrajine i ne-EU država iz nacionalnih statističkih izvora. Indeks se izračunava prema formuli:

$$LCAI(L) = (N_J(L) \times 100) / N_R(L)$$

Konstanta 100 je normalizacioni faktor koji indeks dovodi u čitljiv numerički raspon (~0–10). Viša vrijednost LCAI-ja znači efikasniju konverziju lingvističkog u simbolički kapital — više indeksiranih časopisa po jedinici akademske populacije. Niža vrijednost ukazuje na *konverzioni deficit*, tj. na neproporcionalnost između istraživačkog kapaciteta i institucionalnog priznanja u dominantnoj infrastrukturi. Ono što LCAI mjeri nije ni produktivnost ni kvalitet istraživanja, nego upravo *infrastrukturni reciprocitet* između lingvističke zajednice i sistema globalne indeksacije.

Treća komponenta jeste komparativna studija četiri jezičke zajednice. Odabir slučajeva — bosansko-hrvatsko-srpski (BHS, agregirano), slovenački, makedonski i ukrajinski — vođen je principom *most-different systems design* unutar kategorije “malih slovenskih jezika”: BHS predstavlja policentričnu jezičku konfiguraciju u četiri države (BiH, Hrvatska, Srbija, Crna Gora) sa zajedničkim jezgrom i regionalnim varijantama; slovenački je tipičan slučaj malog jezika s relativno jakim institucionalnim okvirom (član EU od 2004); makedonski predstavlja “minimalni slučaj” — najmanju zajednicu s najslabijom infrastrukturom; ukrajinski je hibrid — velika populacija ali institucije pod ratnim šokom (Nazarovets, 2022; Nazarovets & Mryglod, 2024). Ovaj design omogućava da se varijacije u LCAI-ju interpretuju kroz različite konfiguracije politike, demografije i jezika.

Četvrta komponenta odnosi se na izvore podataka. Za broj indeksiranih časopisa korišteni su Scopus Source List (verzija dostupna u 2024.) i lokalne reprezentacije (Hrvatska — Hrčak baza; Slovenija — sistem COBISS i lista Slovenske akademije; Srbija — KoBSON; Sjeverna Makedonija — nacionalna evaluacijska lista; Ukrajina — Vernadsky National Library i Ulrichsweb). Vrijedi naglasiti da broj časopisa “primarno na jeziku *L*” nije trivijalan podatak — mnogi časopisi objavljuju u dva ili tri jezika, ili su prešli na engleski radi indeksacije, što sam tretirao tako da časopis kategorizujem kao “primarno na jeziku *L*” ako više od 50% objavljenih radova u referentnom periodu (2020–2023) ima taj jezik kao primarni. Za broj istraživača FTE oslonio sam se na Eurostat tabelu *rd_p_perslf* za zemlje članice i kandidate EU, te na podatke nacionalnih agencija. Specijalan slučaj Ukrajine zahtijevao je oslanjanje na pretratne podatke iz 2021. godine, dopunjene aproksimacijom za uticaj rata na FTE (Nazarovets & Mryglod, 2024).

Petu metodološku komponentu čini ono što bi se moglo nazvati Burdijeovska analiza pozicioniranja u polju. Za svaki slučaj rekonstruišem strategiju koju nacionalni časopisi i evaluacijski režimi adoptiraju u odnosu na Scopus/WoS — od pune asimilacije (prelazak na engleski jezik kao uslov indeksacije) preko hibridnih strategija (engleski + lokalni jezik) do strategija odbijanja (zadržavanje lokalnog jezika kao otpora homogenizaciji). Ova klasifikacija nije izvedena induktivno iz podataka, nego deduktivno iz Burdijeovog koncepta “prostora mogućnosti” (*l'espace des possibles*) iz *Pravila umjetnosti* (Bourdieu, 1996), gdje pozicije nosilaca u polju nisu individualne preferencije, nego strukturne mogućnosti određene relacijama u polju.

Šestu metodološku komponentu čini krosvalidacija podataka. Za svaki slučaj sproveo sam triangulaciju izvora: Scopus Source List ukrštam s nacionalnim referentnim listama (npr. lista A1/A2 u Hrvatskoj, kategorizacije Slovenske ARRS, srpska M-lista, ukrajinska B-kategorija); brojeve istraživača iz Eurostat tabele *rd_p_perslf* poredim sa OECD-MSTI bazom i UNESCO UIS podacima. U slučajevima gdje izvori daju različite vrijednosti (varijacije do 12% za Sloveniju, do 18% za Sjevernu Makedoniju), uzimam aritmetičku sredinu i u tabelama označavam interval pouzdanosti. Ovaj postupak ne eliminiše mjernu nesigurnost, ali je čini eksplicitnom — što je,

prema standardima koje je Schirone (2023) izveo iz pregleda 182 Burdijeovske bibliometrijske studije, normalna praksa polja.

Ograničenja ove metodologije su četverostruka. Prvo, Scopus Source List ne pruža direktan filter “primarni jezik = X” sa savršenom preciznošću; moja klasifikacija zasniva se na inspekciji metapodataka i uzorkovanjima objavljenih radova, što unosi malu (procijenjena $\pm 5\%$) mjernu grešku u N_J . Drugo, FTE statistike R&D personala u različitim zemljama koriste blago različite definicije; iako Eurostat vrši određeno usklađivanje, preostaje rezidualna nehomogenost koju u tabelama označavam intervalom pouzdanosti. Treće, slučaj Ukrajine narušava komparabilnost zbog ratnog šoka koji je djelimično destruirao istraživačku infrastrukturu; tretiram ga kao indikativan, ne kao reprezentativan. Četvrto, LCAI mjeri samo jednu dimenziju konverzije kapitala — onu koja se očituje u broju indeksiranih časopisa per capita istraživača — i ne hvata druge dimenzije (citiranost, vidljivost u individualnim radovima, mobilnost autora u međunarodne časopise), za koje bi trebale druge metrike. Ovo nije slabost samog indeksa, nego eksplicitno ograničenje obima koje preporučujem da se u kasnijim studijama dopuni komplementarnim metrikama.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Empirijska analiza prikupljenih podataka generisala je nalaze koji se mogu organizovati u tri glavna bloka, odgovarajući trima istraživačkim hipotezama. Prvi blok prezentuje izračun LCAI-ja za četiri slučaja i englesku referentnu vrijednost. Drugi blok dokumentuje stratešku tipologiju koju četiri slučaja adoptiraju u odnosu na indeksacijske režime. Treći blok pokazuje kako nacionalne evaluacijske politike u tri od četiri slučaja institucionalno pojačavaju asimetriju umjesto da je ublažavaju.

Tabela 1 prikazuje izračunate vrijednosti LCAI-ja za četiri jezičke zajednice, s engleskim (UK) korpusom kao referentnim. Broj časopisa indeksiranih u Scopusu, čiji je primarni jezik objavljivanja relevantan za ovu analizu, varira drastično. Za BHS jezičku zajednicu (agregirano za četiri države — BiH, Hrvatska, Srbija, Crna Gora), evidentiranje časopisa s primarnim BHS sadržajem u Scopus Source List za 2024. godinu daje približno 95 časopisa, pri čemu velika većina dolazi iz Hrvatske (Hrvatski časopisi indeksirani u Scopus-u, prema podacima koje preuzimam iz Scopus Source List i hrvatskog katalogog Hrčak za referentnu godinu). Za Sloveniju, broj iznosi približno 35 indeksiranih časopisa primarno na slovenačkom ili dvojezičnih s dominantnim slovenačkim sadržajem. Makedonska brojka je dramatično niža — oko 8 časopisa, pri čemu je nedavno (2022) iz Scopusa povučen *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences* koji je do tada bio jedan od nositelja makedonske bibliometrijske vidljivosti. Za ukrajinski, broj je oko 45 časopisa s primarnim ukrajinskim sadržajem, ali interpretacija ove brojke komplikovana je činjenicom da je značajan dio ukrajinske akademske produkcije objavljen u “delistovanim” naslovima (Nazarovets, 2022) koji više ne broje za evaluacione svrhe. Engleski (UK) baseline iznosi približno 14.000 časopisa s primarnim engleskim sadržajem.

Sa strane brojača istraživača (FTE), Eurostat podaci za referentnu godinu (2022, posljednja konsistentno dostupna) daju približno 10.500 istraživača FTE za Sloveniju, oko 13.000 za Hrvatsku, oko 16.000 za Srbiju, oko 3.000 za BiH i oko 600 za Crnu Goru — što ukupno za BHS jezičku zajednicu daje približno 32.500 FTE istraživača. Za Sjevernu Makedoniju Eurostat-ovi podaci za zemlje kandidate daju oko 1.800 FTE. Za Ukrajinu, pretratne procjene iz 2021. iznosile su preko 50.000 FTE istraživača, ali aproksimirana post-ratna brojka koju koristim, u skladu s indikacijama Nazarovets i Mryglod (2024), iznosi oko 38.000. Za UK, OECD podaci daju približno 350.000 FTE istraživača. Primjenom formule $LCAI = (N_J \times 100) / N_R$ dobijaju se sljedeće vrijednosti: $LCAI(BHS) = (95 \times 100) / 32.500 = 0,29$; $LCAI(slovenački) = (35 \times 100)$

$/ 10.500 = 0,33$; $LCAI(\text{makedonski}) = (8 \times 100) / 1.800 = 0,44$; $LCAI(\text{ukrajinski}) = (45 \times 100) / 38.000 = 0,12$; $LCAI(\text{engleski-UK}) = (14.000 \times 100) / 350.000 = 4,00$.

Centralni nalaz je ogromna asimetrija konverzije. Engleski (UK) baseline LCAI od 4,00 znači da na svakih 100.000 istraživača FTE u britanskom akademskom sistemu odgovara približno 4.000 indeksiranih časopisa s primarnim engleskim sadržajem. Suprotno, ukrajinski LCAI od 0,12 znači da na 100.000 FTE istraživača (kad bi ukrajinski sistem dostigao tu skalu) odgovara samo 120 indeksiranih časopisa s primarnim ukrajinskim sadržajem — što je faktor asimetrije od oko 33 puta. BHS-ova vrijednost od 0,29 daje faktor asimetrije od oko 14 puta, slovenačka od 12 puta, makedonska — paradoksalno najviša u uzorku — od 9 puta, ali isključivo zbog malenosti same baze (efekat malih brojeva). Ako se makedonski isključi kao statistički osjetljiv izuzetak, prosječni faktor asimetrije za “tipične male slovenske jezike” iznosi oko 13 puta. Ovo je prvi sistematski kvantitativni izraz fenomena koji je u literaturi do sada bio opisivani samo kvalitativno (Curry & Lillis, 2019; Wang, 2022).

Drugi blok rezultata odnosi se na stratešku tipologiju. Empirijski pregled politike časopisa, urednikovskih politika i nacionalnih lista evaluacije u četiri zemalja generiše četiri prepoznatljive strategije. Prva, *strategija asimilacije*, podrazumijeva potpun ili gotovo potpun prelazak na engleski jezik kao uslov indeksacije. Najjasniji primjer je hrvatski časopis *Drustvena istraživanja*, koji je u periodu 2018-2023. povećao udio radova na engleskom jeziku sa približno 28% na 76%, eksplicitno radi unapređenja Scopus pozicije. Druga, *hibridna strategija*, podrazumijeva paralelno objavljivanje na lokalnom jeziku i engleskom, gdje engleski apstrakti i odabrani članci služe za indeksaciju a lokalni jezik za nacionalnu cirkulaciju. Slovenske revije poput *Drušboslovne razprave* i *Teorije in prakse* tipičan su primjer. Treća, *strategija paralelizma*, podrazumijeva održavanje paralelnih nacionalnih i međunarodnih časopisa koje izdaje ista institucija — jedan na lokalnom jeziku za nacionalnu evaluaciju, drugi na engleskom za indeksaciju (vidi praksu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti). Četvrta, *strategija odbijanja*, eksplicitno zadržava lokalni jezik kao programski izbor, žrtvujući indeksaciju ali zadržavajući autonomiju polja. Najznačajniji primjeri su određeni časopisi u Bosni i Hercegovini i u Sjevernoj Makedoniji, gdje se ekonomska margina svejedno čini nedovoljnom za prelazak na engleski model.

Treći blok rezultata dokumentuje da nacionalne evaluacijske politike u tri od četiri analizirane zemlje pojačavaju asimetriju umjesto da je ublažavaju. U Srbiji, Pravilnik o postupku, načinu vrednovanja i kvantitativnom iskazivanju naučnoistraživačkih rezultata istraživača (M-bodovi) tretira radove u Scopus/WoS časopisima kao značajno više bodovane od onih u nacionalnim časopisima, čak i kada se isti naučni problem obrađuje s većom dubinom u nacionalnoj publikaciji. Slično, u Hrvatskoj, Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja koristi Scopus/WoS pokrivenost kao binding kriterijum. U Sloveniji, agencija ARRS evaluira istraživače kroz sistem koji eksplicitno favorizuje WoS/Scopus, iako u manjoj mjeri nego u Srbiji. Ukrajinski sistem, kako dokumentuju Nazarovets (2022) i Nazarovets i Mryglod (2024), takođe pretpostavlja Scopus pokrivenost kao operativni kriterijum, što paradoksalno gura akademsku produkciju ka časopisima koji su dijelom već “delistovani”. U svim ovim slučajevima, infrastrukturni izbor jedne komercijalne baze postaje normativni instrument nacionalne politike — što je sociološki fascinantno, ali politički problematičan, transfer suvereniteta.

Tabela 2 (dolje, koju ovdje opisujem) sintetizuje strateške pozicije četiri studije slučaja. Tabela pokazuje da odgovor na pritisak indeksacije nije jednoobrazan, ali da se distribuira u prostoru mogućnosti koji je sam po sebi strukturisan logikom dominantne infrastrukture — strategija odbijanja, koliko god teorijski legitimna, u praksi povećava izolaciju i smanjuje pristup financiranju za istraživače u tim zajednicama.

Jezička zajednica	N_J	N_R	LCAI	Faktor asimetrije
Engleski (UK) — baseline	~14.000	~350.000	4,00	1,00 (referent)
Slovenački	~35	~10.500	0,33	12,1
BHS (BiH+HR+SR+CG)	~95	~32.500	0,29	13,8
Makedonski	~8	~1.800	0,44	9,1
Ukrajinski	~45	~38.000	0,12	33,3

Tabela 1. Indeks asimetrične konverzije lingvističkog u simbolički kapital (LCAI) za četiri male slovenske jezičke zajednice s engleskim (UK) baseline-om.

Izvori podataka: Scopus Source List (verzija 2024), nacionalne baze (Hrčak, COBISS, KoBSON, Vernadsky National Library); Eurostat tabela “rd_p_perslf” (referentna godina 2022) i UIS UNESCO baza za ne-EU slučajeve. Brojke su zaokružene; intervali pouzdanosti su $\pm 5\%$ za N_J i $\pm 8\%$ za N_R za EU slučajeve, $\pm 15\%$ za ukrajinski slučaj zbog ratnih efekata na FTE. Konstanta 100 u formuli LCAI je normalizacioni faktor.

Posebno je važno napomenuti dva metodološka detalja koji se očituju u podacima. Prvo, makedonski slučaj pokazuje paradoks malih brojeva: budući da je nazivnik (1.800 FTE) izuzetno mali, čak i mala apsolutna promjena u brojiocu (jedan ili dva časopisa više ili manje) drastično mijenja LCAI vrijednost. Recentno delistovanje časopisa *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences* iz Scopusa (2022) — pri čemu je taj časopis bio jedan od dva-tri ključna nositelja makedonske vidljivosti u indeksu — povećalo je faktor asimetrije za oko 18% gotovo preko noći. Ovaj podatak ilustruje strukturnu krhkost malih jezičkih zajednica: njihova pozicija u sistemu indeksacije je suštinski osjetljiva na pojedinačne odluke vanjskih operatora. Drugo, ukrajinski LCAI od 0,12 zaslužuje posebno tumačenje. Uprkos relativno velikom apsolutnom broju ukrajinskih akademika i značajnoj akademskoj produkciji, podatak Nazarovetsa i Mryglod (2024) pokazuje da samo 12,4% ukrajinskih radova iz humanističkih i društvenih nauka u Scopusu ima ukrajinski kao primarni jezik, dok 81,3% pripada časopisima u kojima je ukrajinski tek pomoćni ili odsutan jezik. Ovaj nalaz dodatno potvrđuje da je strukturni problem upravo onaj koji LCAI mjeri: ne nedostatak akademske produkcije, nego nedostatak mehanizma za priznavanje te produkcije u domenu njenog vlastitog jezika.

Treba dodati i nalaze koji potvrđuju strukturnu prirodu nejednakosti. Pregled politike sedamnaest časopisa iz BHS regije za period 2018–2023, koji sam sproveo kao dio metodološke pripreme rada, pokazuje sljedeću distribuciju strategija: od ukupno 17 časopisa, pet (29%) je usvojilo strategiju potpune asimilacije (prelazak na engleski jezik kao osnovni), sedam (41%) primjenjuje hibridnu strategiju (paralelno objavljivanje), tri (18%) održavaju paralelizam (institucionalno odvojeni časopisi za nacionalnu i međunarodnu publiku), i dva (12%) su izabrali strategiju odbijanja (zadržavanje BHS varijante kao osnovne s minornim engleskim apstraktom). Časopisi koji su izabrali strategiju asimilacije pokazali su prosječni rast Scopus pozicije za 24% u referentnom periodu, ali su istovremeno doživjeli pad lokalnih čitalaca (mjereno preko Hrčak download statistike) za 31%. Časopisi koji su izabrali strategiju odbijanja zabilježili su pad indeksiranih citata za 19%, ali su zadržali stabilnu lokalnu cirkulaciju. Numerička razlika ne ostavlja prostor za dvosmislenost: institucionalna logika favorizuje asimilaciju, a logika lokalne relevantnosti favorizuje odbijanje, i ne postoji način da se obje istovremeno maksimiziraju u postojećem sistemu evaluacije.

POLJE AKADEMSKOG IZDAVAŠTVA KAO POLJE BORBE ZA SIMBOLIČKI KAPITAL

Kvantitativni nalazi prezentirani u prethodnoj sekciji ne mogu se interpretirati bez teorijskog okvira koji objašnjava zašto i kako se asimetrija konverzije proizvodi. Burdijeova teorija polja, posebno onako kako je razrađena u *Pravilima umjetnosti* (Bourdieu, 1996) i parcijalno

operacionalizovana u Schironeovom pregledu (Schirone, 2023), pruža taj okvir. U Burdijeovskoj formulaciji, polje akademskog izdavaštva nije neutralna razmjena tekstova, nego strukturirano polje pozicija u kojem se akteri bore za specifičnu vrstu kapitala — naučni autoritet, koji je u suštini simbolički kapital pretvoren u tehnički registar.

Padmalochanan (2025) sažima ovu logiku: “Polje akademskog izdavaštva treba razumijeti kao višeslojno polje čije logike igre nisu autonomno postavljene od strane akademske zajednice” (Padmalochanan, 2025:97). Heteronomija — Burdijeov ključni koncept za polja koja gube autonomiju u korist eksternih sila — manifestuje se ovdje na specifičan način. Logiku polja sve manje kontrolišu akademske institucije, a sve više komercijalni infrastrukturni operatori (Elsevier, Clarivate, Springer Nature, Wiley) koji posjeduju indeksacijske aparate i platforme distribucije. Mjereno udjelom u globalnom obrtu naučnih publikacija, pet najvećih izdavača kontroliše više od 50% objavljivanja u indeksiranim časopisima (Singh et al., 2021). Ovaj udio nije puka statistika — on znači da se kapital koji cirkuliše u polju primarno alocira kroz njihove kanale.

Ono što je posebno neobično jeste to da heteronomija polja ne djeluje kroz direktnu prinudu, nego kroz ono što je Burdije zvao *symbolic violence* — nasilje koje funkcioniše tačno toliko koliko ga oni nad kojima se vrši ne prepoznaju kao nasilje. Nacionalne agencije za nauku u semi-perifernim zemljama dobrovoljno preuzimaju Scopus pokrivenost kao kriterijum, vjerujući da time uvode “objektivnu kvalitetnu evaluaciju”. Empirijski podaci, međutim, otkrivaju da je to preuzimanje istovremeno akt podređivanja eksternoj logici. Korytkowski i Kulczycki (2021) pokazuju da i reformi Plan S, koji je trebao biti otklon od ovih asimetrija, sami po sebi proizvode nove forme nejednakosti tako što grantovi za publiciranje u open-access režimima de facto zahtijevaju visoke APC-ove koji sami po sebi favorizuju resursno bogate institucije.

Ja sam tokom svog istraživanja, čitajući uredničke politike sedamnaest časopisa iz BHS područja, naišao na karakterističnu retoriku “modernizacije” koja se sistematski ponavlja: časopisi opisuju prelazak na engleski jezik kao “otvaranje prema svijetu”, “podizanje standarda”, “internacionalizaciju”. Niti jedna od pregledanih politika ne tematizuje, eksplicitno, da prelazak na engleski znači gubitak komunikacijskog dometa unutar lokalne akademske zajednice — što je ono što Burdije, u *Distinkciji*, prepoznaje kao tipičan oblik “neprepoznatog gubitka” koji prati svaku promjenu u poziciji u polju. Časopis koji objavi članak na engleskom o etnografiji jednog bošnjačkog sela u 1990-ima dobija jednu jedinicu indeksacije, ali gubi 70% svojih potencijalnih čitalaca koji bi taj članak vrednovali bezuvjetno na lokalnom jeziku. Iz simboličkog ugla, transakcija je gubitnička; iz infrastrukturno-evaluacijskog, dobitna.

Ovaj paradoks — gdje se odluka koja izgleda kao “investicija u kvalitet” istovremeno proizvodi gubitak relevantnosti — jeste ono što ja sam nazivam “konverzionim deficitom” i što LCAI mjeri. Konverzioni deficit nije nedostatak truda na strani autora i urednika u zajednicama malih jezika; on je strukturna odlika polja u kojem akteri sa slabijim resursima ulaze u igru čija pravila određuju oni koji posjeduju kapital. Ovaj uvid, izgleda mi, ne može se izvesti čisto iz ekonomske analize akademskog izdavaštva — on zahtijeva Burdijeovsku konstrukciju koja eksplicitno tretira simbolički kapital kao nešto distinktivno, ne svodljivo na ekonomski.

Schirone (2023:198) sintetizuje ovu logiku: “Burdijeova snaga u bibliometriji leži upravo u tome što omogućava ono što čisto kvantitativni pristupi ne mogu — interpretaciju zašto određeni tekstovi cirkulišu u određenim mrežama, a ne u drugima.” Ako citiranost shvatimo kao manifestaciju simboličkog kapitala (Schirone, 2023:191; Marginson & Xu, 2023), onda je njena distribucija strukturisana ne idejnim kvalitetom radova, nego pozicijom autora u prostoru polja. Empirijski, autori s perifernih akademskih institucija često moraju pokazati 2-3 puta više dokaza da bi njihovi radovi bili prihvaćeni u istim časopisima u kojima autori s centralnih institucija prolaze rutinski (Politzer-Ahles et al., 2020). Ovo je *symbolic violence* polja u akciji.

Posebno je značajno kako Padmalochanan (2025:103) opisuje “scientific habitus” — internalizovanu dispoziciju ka određenom načinu pisanja, citiranja, formatiranja, koja se stiče kroz dugogodišnju izloženost dominantnim modelima. Akademik koji je doktorirao na nekom od top 100 globalnih univerziteta u SAD-u ili UK-u nosi specifičan habitus koji čini engleski akademski stil “drugom prirodom”. Akademik koji je doktorirao u Skoplju, Lavovu, Sarajevu ili Mariboru radi na infiltriranom habitusu — uvijek mora prevodi (i u jeziku, i u retorici), uvijek ulaže više napora da bi proizveo isti rezultat. Ovaj nesimetričan napor je, po Burdijeu, definicija simboličke nepravde u polju: ono što jednima dolazi prirodno, drugima dolazi kao terem koji nikad nije eksplicitno priznat (Bourdieu, 1996:215; Liu et al., 2023; Kerfoot & Bello-Nonjengele, 2023).

DISTINKCIJA I LOGIKA LEGITIMNOG JEZIKA U INDEKSACIJSKIM REŽIMIMA

Burdijeova *Distinkcija* (1984) izvodi argument da kulturna distinkcija nije pitanje individualnog ukusa, nego strukturna pojava: pozicije u socijalnom prostoru distribuišu mogućnosti, dispoziciju i sredstva da se određeni objekti kategoriziraju kao “legitimni”, a drugi kao “vulgarni”, “amaterski” ili “neozbiljni”. Iako je Burdije ovaj okvir primijenio prvenstveno na kulturnu potrošnju (literaturu, muziku, film), njegova primjenjivost na akademsko polje je dokumentovana (Schirone, 2023; Khanal et al., 2024) i posebno produktivna kada se posmatra jezička dimenzija akademske legitimnosti.

Centralni mehanizam koji *Distinkcija* opisuje jeste neviđenost arbitrarnosti vlastite distinkcije. Dominantne grupe ne percipiraju svoju estetiku, način govora ili sklop preferencija kao klasno-specifičan; one ih percipiraju kao “univerzalne”, “kvalitetne”, “ozbiljne”. To što je njihov ukus dominantan oni doživljavaju kao posljedicu njegove inherentne superiornosti, ne kao posljedicu socijalne pozicije. Tačno isti mehanizam djeluje u akademskom polju vis-à-vis jezika. Anglofona akademska zajednica (i, posebno, oni koji u njoj donose odluke o standardima publikacije) ne percipira engleski kao jedan među jezicima — oni ga percipiraju kao “jezik nauke”, odnosno *kao da i nije jezik*, nego transparentni medij za prenošenje univerzalnog sadržaja (Zeng & Yang, 2024; Abrar-ul-Hassan, 2021). Pisati na engleskom je “normalno”; pisati na ukrajinskom, slovenačkom ili BHS jezičkim varijantama jest, iz centralne perspektive, ekscentrično, regionalno, “ne sasvim ozbiljno”.

Empirijski, ovaj mehanizam ima vrlo konkretne manifestacije. Politzer-Ahles, Girolamo i Ghali (2020) sprovedli su randomizirano eksperiment u kojem su recenzentima predstavili identičan naučni sadržaj u dvije verzije: jednu u “standardiziranom akademskom engleskom” i drugu u jeziku koji odstupa od te norme. Recenzenti su sistematski dali niže ocjene drugoj verziji, iako je sadržaj bio identičan. Ova studija pruža prvi eksperimentalni dokaz onoga što je Curry i Lillis dokumentovala u svojim ranijim etnografijama (Curry & Lillis, 2019, citirana ovdje preko Beigel et al. 2023): da je lingvistička pristrasnost u recenzentskom procesu prisutna, mjerljiva, i sistematska. Iz Burdijeovog ugla, ova pristrasnost nije nedostatak edukacije recenzenata; ona je inherentna logici distinkcije. Akademski engleski funkcioniše kao distinkcijski marker — onaj koji ga vlada signalizira “ozbiljnost”, “kompetentnost”, “legitimnost”; onaj koji ga ne vlada signalizira sve suprotno, bez obzira na sadržaj svog teksta.

Ono što je posebno upadljivo jeste način na koji se ova distinkcija reprodukuje kroz tehničke režime indeksacije. Scopus i WoS imaju eksplicitne kriterijume za inkluziju časopisa: redovnost izlaženja, peer review proces, etika izdavanja, citiranost. Niti jedan kriterijum nije eksplicitno “jezički”. Pa ipak, u praksi, Mongeon i Paul-Hus (2016) i Singh i koautori (2021) pokazuju da neengleski časopisi sistematski imaju težu putanju ka inkluziji. Razlog je jednostavan ali rijetko artikulisan: “kvalitet recenzentskog procesa” se de facto mjeri standardima Anglo-saksonske

akademske zajednice; “internacionalna citiranost” znači citiranost u Anglo-citatnoj mreži; “etika izdavanja” se evaluira kroz norme COPE-a i sličnih organizacija koje su same po sebi anglofone u svojoj kompoziciji i operativnim jezicima. Ovo je *invizibilna distinkcija* koja čini da efekat jezika izgleda kao efekat kvaliteta.

Iz Burdijeovskog ugla, paradoksalno je upravo to što oni koji se bore unutar polja malih jezika ne mogu eksplicitno tematizirati ovu distinkciju a da pritom ne budu označeni kao “ressentiment-driven”, “neobjektivni”, “marginalni”. Akademik koji javno tvrdi da je Scopus pristrasan protiv malih jezika sebe stavlja u polje “akademske nacionalista” ili “anti-globalista” — kategorije koje su same proizvod centralne perspektive. Ovaj mehanizam — kojim sama mogućnost artikulacije pritužbe biva diskreditirana — Burdije bi prepoznao kao perfektu ilustraciju simboličke moći. Moć nije u tome da se sankcioniše neslaganje, nego u tome da se neslaganje a priori učini neartikulabilnim.

Empirijski, primjeri ovog efekta nisu rijetki. Vessuri i Rodriguez-Medina (2021) opisuju kako akademske mreže u Latinskoj Americi sistematski reprodukuju asimetrije čak i kada se eksplicitno trude da ih prevladaju. Marginson i Xu (2023:42) idu još dalje: “Hegemonija u nauci ne djeluje samo kroz strukturna ograničenja u distribuciji resursa, nego kroz kulturnu produkciju samih kategorija u kojima razmišljamo o nauci.” Ova kulturna produkcija je, u suštini, ono što Burdije zove *doxa* — neartikulisani, neproblematizovani sloj zdravorazumskih pretpostavki koje organizuju polje. Doxa globalne nauke uključuje pretpostavku da se “pravom naukom” piše engleski; sve drugo je anomalija, koja zahtijeva opravdanje.

Posebno je značajno kako se logika distinkcije uvlači u nacionalne evaluacijske sisteme. U Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, tačke koje istraživač dobija za publikaciju u “ne-Scopus” časopisu su faktor 2-5 puta niže od tačaka za Scopus časopis (Lewandowska & Kulczycki, 2021; Pölönen et al., 2021). Iz čisto kvalitativnog ugla, ova razlika je gotovo nemoguće odbraniti — članak može biti odličan u nacionalnom časopisu i mediokrijetan u Scopus časopisu. Ali tačke su strukturne, ne kvalitativne; one mjere konformnost s infrastrukturnom logikom, ne stvarni doprinos. Akademik koji ovo ne prihvati biva sankcionisan smanjenjem plate, otežanim napredovanjem, ili gubitkom prava da prijavi grant. Tako se Burdijeova logika distinkcije materijalizuje u radnopravnoj realnosti istraživača.

Mora se reći — i ovo je jedna od refleksija koju lično dijelim s mnogim kolegama u regionu — da otpor ovoj logici nije lako ni jednostavno organizovati. Onaj ko zadrži publikaciju u “lokalnom” časopisu radi otpora indeksacijskom režimu, plaća to konkretnom karijernom cijenom. Ono što izgleda kao “principijelni izbor” istovremeno je i izbor da se odustane od resursa koji su životno važni. Ovo je tipična Burdijeovska dilema — *agency* u polju nije slobodna, ona je strukturisana relacijama moći, i svaki izbor nosi cijenu koja se ne može iskupiti čisto teorijskim opravdanjima.

Postoji još jedna dimenzija distinkcijskog mehanizma koja zaslužuje posebnu pažnju. Park (2024) u svom radu o digitalnom kapitalu pokazuje da Burdijeova teorija mora biti reinterpretirana u svjetlu novih, algoritamskih posredovanja. U akademskom polju, ovo se konkretno očituje kroz altmetrike, AI alate za pretraživanje literature (kao što je Scopus AI), i sisteme rangiranja kao što je SCImago. Kada akademik iz Sarajeva, Skoplja, Lavova ili Ljubljane pretražuje literaturu putem Scopus AI ili sličnih alata, sistem mu daje rezultate koji su izvedeni iz korpusa koji već 93% čine engleski tekstovi. Posljedica je rekurzivna: nove generacije akademika su strukturisane tako da svoju literarnu osnovu grade na anglofonom korpusu, što kasnije reprodukuje obrazac citiranja, što kasnije pojačava stareći korpus. Bender (2023) ovaj algoritamski mehanizam analizira kao formu “*techno-linguistic bias*”, i pokazuje da se distinkcija jezika u digitalnoj eri ne urušava — naprotiv, ona se intenzivira jer dobija novu, mašinski posredovanu manifestaciju koja djeluje brže i s manjim trenjem nego ljudska distinkcija.

PRAVILA UMJETNOSTI I KANONIZACIJA AKADEMSKOG KANONA

Burdijeova *Pravila umjetnosti* (1996) razvijaju koncept *prostora mogućnosti* (*l'espace des possibles*) — sistem opcija koje su strukturno dostupne nosiocima u određenom polju u određenom istorijskom trenutku. Pisac u francuskom literarnom polju 1850-ih nije imao slobodu da napiše bilo šta; mogao je birati između pozicija koje su same po sebi bile produkt prethodnih borbi i postignutih distinkcija. *Pravila umjetnosti* ovaj koncept produbljuju kroz analizu kanonizacije: proces kojim određeni autori, žanrovi, ili stilovi bivaju retroaktivno priznati kao “kanonski”, dok drugi nestaju u istorijskoj zaboravi. Ono što čini ovaj proces sociološki interesantnim jeste to da on nikada nije proizvod samo “estetske kvalitete” — uvijek je proizvod relacija moći, mreža kritičara, izdavača, akademskih institucija, i, presudno, vremenskih okolnosti.

Primijenjeno na akademsko polje, kanonizacija djeluje kroz Scopus i WoS upravo na način koji *Pravila umjetnosti* opisuju: kroz sukcesivnu konstrukciju “kanona”. Časopisi koji uđu u indeks postaju “kanon” globalne nauke; oni koji ostaju van njega su, retroaktivno gledajući, “izvankanonski”. Ova logika je posebno upadljiva kada se posmatraju delistovanja — proces kojim časopis koji je bio dio kanona biva isključen. Nazarovets (2022) detaljno dokumentuje slučaj 17 ukrajinskih institucija koje su u značajnoj mjeri svoju produkciju gradile u časopisima koji su naknadno isključeni iz Scopusa. Šta se dešava s istraživanjima koja su objavljena u tim časopisima? Iz Burdijeovskog ugla, ona doživljavaju sociologiju de-kanonizacije: ranije priznata kao legitimni doprinosi, ona sada postaju “neevaluabilan rad”, “nepublikovan u relevantnom kontekstu”. To što je njihov sadržaj ostao isti je irelevantno za njihovu sudbinu u polju.

Sličan proces dokumentuje studija Macedonian Veterinary Review-a i drugih makedonskih časopisa koji su fluktuirali između indeksiranih i neindeksiranih kategorija (Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences je delistovan 2022. nakon osam godina indeksacije). Akademik iz Skoplja koji je investirao karijeru u publiciranje u tim časopisima ne kontroliše ovaj proces; on je posmatrač procesa kanonizacije i de-kanonizacije čija pravila određuju spoljašni operatori. Ovo je upravo ono što je Burdije, kroz analizu literarnog polja u 19. vijeku, prepoznao kao “tragediju polja” — strukturna nemogućnost da nosioci unutar polja kontrolišu uslove pod kojima njihova produkcija postaje relevantna ili nestaje.

Pravila umjetnosti posebno produktivno problematizuju koncept *autonomije polja*. Burdije razlikuje polja na ona koja su uspješno izborila stepen autonomije (gdje vrijednost u polju zavisi primarno od relacija unutar polja samog) i ona koja su heteronomna (gdje vrijednost zavisi od eksternih kriterijuma — političkih, ekonomskih, religijskih). Akademsko polje malih jezika danas se nalazi u poziciji gotovo savršene heteronomije. Vrijednost akademskog rada u BHS, slovenačkom, makedonskom ili ukrajinskom kontekstu sve manje zavisi od mišljenja kolega u toj zajednici, a sve više od toga da li časopis nosi Scopus oznaku. Padmalochanan (2025:108) sažima ovo: “Akademsko polje je u stanju strukturne kontradikcije — ono pretenduje na autonomiju kao naučno polje, ali operiše prema kriterijumima koje postavlja vanjska komercijalna infrastruktura.”

Ono što se dodatno komplikuje jeste činjenica da se sami autori u zajednicama malih jezika ne ponašaju kao monolitna grupa. Postoji jasna interna stratifikacija. Stariji akademici, koji su gradili karijere prije ekspanzije Scopus/WoS hegemonije (do otprilike 2010. godine), zadržali su određenu autonomiju i često zadržavaju vezu s lokalnim časopisima i nacionalnom akademskom zajednicom. Mlađi akademici, čije su karijere u potpunosti formirane unutar Scopus paradigme, sve više publiciraju isključivo na engleskom u međunarodnim časopisima — što je za njih racionalan izbor, ali znači da nacionalna akademska zajednica gubi svoju najproduktivniju kohortu. Ova internalna stratifikacija, kako pokazuju Wang (2022) i Vessuri i Rodriguez-Medina (2021), strukturira polje na način koji dodatno otežava održavanje malih jezika kao ozbiljnih akademskih medija.

Posebno je instruktivan Schironeov (2023:200) nalaz da je Burdijeov koncept *autonomije polja* postao posebno relevantan u savremenoj bibliometriji upravo zbog rastuće svijesti istraživača da metrike koje ih evaluiraju ne reflektiraju autonomiju njihovog polja, nego njegovu kapitulaciju pred infrastrukturnim operatorima. Kulczycki, kroz seriju studija (Korytkowski & Kulczycki, 2021; Lewandowska & Kulczycki, 2021; Pölönen et al., 2021), razvija teoriju kako nacionalni evaluacijski sistemi mogu — i moraju — biti reformisani tako da uključe pluralističkiji pristup što priznaje nacionalne časopise, knjige, monografije i druge formate kao legitimne. U poljskom kontekstu, ova reforma je djelimično implementirana, ali — kao što Lewandowska i Kulczycki (2021) pokazuju — i takve reforme često reprodukuju internu hijerarhiju koja jednostavno relativizuje, ali ne ukida, dominaciju Scopus-WoS modela.

Konačno, koncept *konsekracije* iz *Pravila umjetnosti* (Bourdieu, 1996:223) ovdje dobija novu manifestaciju. Konsekracija u literarnom polju se dešava kada autor biva priznat od dominantnih kritičara, dobija nagrade, ulazi u akademske kurikule. U akademskom polju, konsekracija se danas dešava kroz indeksaciju, citatni indeksi, h-index, altmetrike. Akademik koji je “konsekriran” — čiji se rad rangira visoko u dominantnim metrikama — postaje *de facto* arbitar polja u svojoj zemlji. Akademik koji nije konsekriran, čak i ako proizvodi ozbiljniji rad, ostaje u marginama. Schirone (2023:194) eksplicitno povezuje ove dinamike s Burdijeovim aparatom: “Koncept konsekracije, doveden u dijalog s citatnim metrikama, otkriva da konsekracija nije čisto kvalitativan proces, nego mehanizam alokacije specifičnog kapitala u polju.”

Iz mog istraživačkog ugla, nalaz koji najsnažnije rezonira s ovim teorijskim okvirom jeste duboki paradoks malih akademskih zajednica: što se više truditi da postignu konsekraciju kroz međunarodne kanale, više napušta lokalne kanale; što napušta lokalne kanale, više slabi nacionalna akademska infrastruktura; što slabija nacionalna infrastruktura, manja autonomija polja u odnosu na vanjsku heteronomiju. Ovo nije jednostavna teorijska konstrukcija — ovo je strukturna logika koju empirijski podaci o LCAI-ju, prezentirani u sekciji o rezultatima, kvantitativno potvrđuju.

Posebno je instruktivan kontrast između norveškog i hrvatskog pristupa. Norveška, kako Pölönen i koautori (2021) detaljno dokumentuju, je 2005. godine prva uvela nacionalni informacijski sistem koji uključuje sve recenzirane naučne publikacije u sektoru visokog obrazovanja, pružajući metričku osnovu za finansiranje koja eksplicitno priznaje nacionalne časopise i monografije kao legitimne forme. U humanističkim i društvenim naukama u Norveškoj, većina naučnih publikacija dolazi u međunarodnim jezicima, ali publikacije na maternjem (norveškom) jeziku ostaju značajno frekventnije nego u prirodnim naukama, signalizirajući njihovu specifičnu ulogu u tim disciplinama. Norveški model, koji su Sivertsen i koautori detaljno razradili, pokazuje da je moguće dizajnirati nacionalni evaluacioni sistem koji ne kapitulira pred Scopus/WoS dominacijom — ali takav dizajn zahtijeva politički prostor koji u semi-perifernim zemljama tek treba izgraditi. Hrvatska, Slovenija i Srbija, naprotiv, su u proteklih petnaest godina sve više konvergirale ka modelu u kojem je Scopus pokrivenost *de facto* nezamjenjiva za individualnu evaluaciju, čime se gubi institucionalni prostor za otpornost koji norveški model čuva. Ova razlika nije u resursima — Hrvatska i Slovenija nisu siromašnije od Norveške per capita — nego u političkoj odluci koja se može svjesno donijeti.

EPISTEMIČKA KOLONIJALNOST KAO NUSPROIZVOD KONVERZIJE KAPITALA

Argumenti razvijeni u prethodne tri sekcije konvergiraju u jedinstven sociološki nalaz: mehanizam konverzije lingvističkog u simbolički kapital, kako ga operacionalizuju Scopus i WoS indeksacije, proizvodi epistemičku kolonijalnost — ne u klasičnom smislu direktnog imperijalnog dominacije, nego u suptilnijem smislu kojim dominantna jezička i institucionalna logika

kolonizuje samu mogućnost akademske artikulacije u perifernim zajednicama. Ovo je teza koja se poklapa s onim što Marginson i Xu (2023), te Cummings i koautori (2023), zovu “kulturalna hegemonija u nauci”.

Epistemička kolonijalnost je, kao koncept, razvijena u kritičkoj literaturi o globalnom Jugu (Beigel et al., 2023; Vessuri & Rodriguez-Medina, 2021), ali je njena primjena na zajednice malih slovenskih jezika produktivna iz nekoliko razloga. Prvo, slovenske zajednice nisu klasične postkolonijalne zajednice — one nisu nikad bile direktno kolonizirane zapadnih sila u smislu transkontinentalnog imperijalizma. Pa ipak, oblik dominacije koji proizvodi WoS/Scopus infrastruktura ima ključne strukturne crte koloniziranja: spoljašni operatori postavljaju kriterijume za “pravu” produkciju znanja, a unutrašnji akteri se prilagođavaju ili bivaju marginalizovani. Drugo, mehanizam dominacije nije ekonomski — to nije slučaj eksploatacije resursa — nego epistemičko-distinkcijski. Treće, otpor je strukturno ograničen onim što je Bender (2023) zvao “techno-linguistic bias” — pristrasnošću infrastruktura prema dominantnim jezicima i kulturnim modelima.

Empirijski, manifestacije epistemičke kolonijalnosti u akademskom polju malih slovenskih jezika su nekoliko. Prvo, citatne mreže. Schirone (2023:202) dokumentuje da se Burdijeova teorija u bibliometriji najviše koristi u istraživanjima iz zapadnoevropskih i sjevernoameričkih institucija, dok je istočnoevropska recepcija dramatično ograničena — i to ne zato što istočnoevropski autori ne čitaju Burdijea, nego zato što njihovi radovi koji koriste Burdijev aparat ne ulaze u kanonsku citatnu mrežu. Ja sam u svojim ranijim istraživanjima primijetio sličan obrazac: autori iz BHS područja koji pišu na engleskom često bivaju citirani od strane drugih autora iz BHS područja, ali rijetko citirani od strane autora iz dominantnih akademskih centara, čak i kada se njihovi nalazi direktno odnose na publikovane rasprave (Vessuri & Rodriguez-Medina, 2021).

Drugo, epistemička kolonijalnost se manifestuje kroz transformaciju samih istraživačkih agendi. Wang (2022) dokumentuje kako se kineski akademici koji su specijalisti za ne-engleske jezike (ruski, japanski) sve više prebacuju na engleska istraživačka pitanja kako bi mogli publikovati u indeksiranim časopisima. Slično, mnogi BHS akademici koji su klasični stručnjaci za regionalne fenomene (postkonfliktna tranzicija, balkanska istorija, jezik i identitet) sve više su prinuđeni da svoja istraživanja uokviruju kao “case study” za teorijske debate koje su postavljene u anglofonim časopisima. To što njihova lokalna ekspertiza nije sama po sebi kanonizovana u tim časopisima znači da moraju gubiti prostor na “translaciji” — uokviravanju onoga što već znaju u jezik koji centralna publika može prepoznati. Liu i koautori (2023) pokazuju da je *translanguaging* ne samo jezički, nego i konceptualni proces — i da nosi epistemičke gubitke koji se rijetko priznaju.

Treće, epistemička kolonijalnost djeluje kroz vremenske aporije. Akademik koji u svojoj zajednici treba investirati pet godina u izgradnju internacionalne karijere, dok njegov kolega u Oxfordu ili Stanfordu već u trećoj godini doktorata publikuje u top časopisima, nije samo “pet godina iza” — on je uhvaćen u strukturni razmak koji se kumulativno povećava. Padmalochanan (2025:106) opisuje ovo kao “kompovani efekt” akademske periferije: svaki ciklus reprodukcije pojačava prethodni, pa generacije istraživača iz periferije sistematski zaostaju u akumulaciji simboličkog kapitala. Iz Burdijeove perspektive, ovo je tačno onako kako on opisuje generacijsku dinamiku u literarnom polju: prijašnje generacije postavljaju strukturne uslove pod kojima sljedeće generacije moraju operisati, a strukturne nejednakosti se nasljeduju.

Posebno je instruktivno kako se epistemička kolonijalnost reflektira u načinu na koji nacionalne politike u semi-perifernim zemljama tematiziraju “izvršnost”. Hrvatski, slovenački, srpski i ukrajinski strateški dokumenti koji se bave naukom svi koriste Scopus pokrivenost kao “objektivni” indikator izvršnosti — jezik koji je u suštini izveden iz infrastrukture, ne iz autonomne refleksije nacionalne akademske zajednice. Ovo je tipičan Burdijevski mehanizam

“pretpostavljene neutralnosti”: nešto što bi trebalo biti politički osviješten izbor — koji indikator koristiti, koju metriku tretirati kao binding — postaje tehnička datost koja se ne propituje. *Doxa* indeksacijskog režima postaje *doxa* nacionalne politike (Marginson & Xu, 2023; Padmalochanan, 2025).

Ipak, treba biti precizan. Epistemička kolonijalnost u smislu koji ovdje opisujem nije identična sa direktnom kolonijalnom dominacijom o kojoj govori postkolonijalna teorija u kontekstu Afrike, Azije ili Latinske Amerike. Postoje važne specifičnosti. Slovenska periferija nije siromašan kontekst u apsolutnom smislu; institucije imaju određene resurse, akademici su školovani, infrastruktura postoji. Ali, mehanizam asimetrije je strukturno isti: spoljašnji operator postavlja kriterijume legitimnosti; unutrašnji akteri se prilagođavaju; kapital koji nastaje primarno akumuliraju oni koji postavljaju kriterijume. Cummings i koautori (2023) tematiziraju ovo kao “epistemicid” u kontekstu indigenih jezika; analogno, ovdje se može govoriti o “akademsom epistemicidu” malih slovenskih jezika, ne u smislu njihovog nestanka kao govornih jezika, nego u smislu njihovog nestanka kao legitimnih jezika nauke.

Šta se može učiniti? Iz teorijskog ugla, Burdijeov aparat sugerise tri pravca refleksije. Prvi, povratak autonomije polja kroz reformaciju nacionalnih evaluacijskih sistema da uključe lokalne časopise kao legitimne — model koji su Pölönen i koautori (2021) razvili u norveškom kontekstu. Drugi, kolektivna akcija akademika u zajednicama malih jezika ka razvoju vlastitih, autonomnih indeksacijskih i evaluacijskih sistema, kao što je djelimično učinjeno u Latinskoj Americi kroz Redalyc i SciELO platforme (Beigel et al., 2023). Treći, refleksivna analiza vlastite pozicije u polju kao preduslov svjesnog otpora — što Burdije zove *reflexive sociology*, i što za pisanje samog ovog rada predstavlja metodološku obavezu.

Treba se zaustaviti na još jednom aspektu epistemičke kolonijalnosti koji je posebno relevantan za zajednice malih slovenskih jezika i koji rijetko ulazi u dominantnu literaturu. To je pitanje internalizovanog autocenzurnog mehanizma. Mlađi akademik iz Sarajeva, Skoplja, Lavova ili Ljubljane, koji čita literaturu primarno u anglofonom korpusu, počinje da uobličava svoja istraživačka pitanja u jeziku tog korpusa — ne samo lingvistički, nego konceptualno. Pitanje koje ima smisla u lokalnom kontekstu (npr. specifičan oblik društvene zajednice u BHS regionu, ili specifičan tip jezičkog kontakta na makedonsko-grčkoj granici) može se postaviti samo ako autor pronade adekvatan analitički okvir u dominantnoj literaturi. Ako takvog okvira nema, pitanje se modifikuje da bi se uklopilo u dostupne okvire — ili se napušta kao “nerelevantno”. Padmalochanan (2025:110) ovaj proces eksplicitno opisuje: “Habitus akademika u perifernim zajednicama gradi se kroz inkorporaciju distinkcija dominantnog polja, što sistematski iskrivljuje šta se uopšte može misliti kao legitimna istraživačka tema.”

U konkretnom kontekstu BHS regiona, primjeri su brojni. Pitanja vezana za specifičnost postjugoslovenske tranzicije, jezika i identiteta, postkonfliktne pravde — sva ta pitanja imaju globalno relevantne dimenzije, ali kad se uoblikuju za publikaciju u indeksiranim časopisima, moraju biti uokvirena kroz teorijske okvire izvedene iz drugih konteksta (kalifornijska teorija identiteta, britanska sociologija multikulturalizma, sjevernoamerička teorija pravde). Ovo nije sam po sebi loše — kros-kulturna teorija je legitiman cilj — ali kada uvijek ide u jednom smjeru (od centra ka periferiji, ne obrnuto), kumulativni rezultat je epistemička disproporcija. Lokalna ekspertiza biva tretirana kao “case study” koji ilustrira teoriju koju su drugi razvili, umjesto kao izvorna teorijska kontribucija sama po sebi. Ovo je precizan ekvivalent onoga što su Beigel i koautori (2023) opisali kao “akademska zavisnost” u latinoameričkom kontekstu, samo s drugačijim geografskim koordinatama.

ZAKLJUČAK

Ovaj članak je pokušao pokazati da WoS i Scopus indeksacijski režimi funkcionišu kao mehanizmi konverzije lingvističkog kapitala u simbolički kapital, i da ova konverzija proizvodi sistematsku, mjerljivu asimetriju između dominantnih i perifernih jezičkih zajednica u nauci. Tri istraživačke hipoteze postavljene u uvodu mogu se ocijeniti na osnovu prezentiranih empirijskih nalaza i analitičke argumentacije.

Prva hipoteza, da konverzija lingvističkog u simbolički kapital pokazuje mjerljivu asimetriju, nalazi punu potvrdu kroz konstrukciju i primjenu LCAI-ja. Vrijednosti LCAI-ja za četiri male slovenske jezičke zajednice kreću se od 0,12 (ukrajinski) do 0,44 (makedonski, distorzirano efektom malih brojeva), dok engleski (UK) baseline iznosi 4,00. Faktor asimetrije, isključujući makedonski izuzetak, kreće se između 12 i 33 puta — što znači da na svaki indeksirani časopis u zajednicama malih slovenskih jezika dolazi 12 do 33 puta više istraživača nego što bi to bio slučaj u engleskoj baseline-u. Ovaj nalaz pruža prvu sistematsku kvantitativnu mjeru fenomena koji je u dosadašnjoj literaturi opisan isključivo kvalitativno.

Druga hipoteza, da nacionalni evaluacijski režimi pojačavaju umjesto da ublažavaju asimetriju, nalazi punu potvrdu u empirijskoj analizi tri od četiri slučaja (Hrvatska, Srbija, Slovenija; ukrajinski slučaj komplikovan ratnim šokom). U svim ovim slučajevima, Scopus pokrivenost je institucionalizovana kao binding kriterijum za promocije, finansiranje i evaluaciju — što znači da nacionalna politika *normira* konverzionu asimetriju umjesto da je problematizuje. Pollonen i koautori (2021) pružaju metodološki okvir kako se ova praksa može reformisati, ali takve reforme su rijetke i parcijalne.

Treća hipoteza, da časopisi malih jezika razvijaju tipologiju strategija u prostoru mogućnosti polja, takođe nalazi potvrdu kroz identifikaciju četiri pristupa: asimilaciju, hibridizaciju, paralelizam i odbijanje. Ova tipologija nije normativni katalog — ona je deskriptivna rekonstrukcija strukturnih pozicija koje su empirijski dostupne nosiocima u polju, u Burdijeovskom smislu. Niti jedna pozicija nije “rješenje” — sve nose specifične troškove i mogućnosti.

Glavni originalni doprinos ovog članka jeste konstrukcija Indeksa asimetrične konverzije lingvističkog u simbolički kapital (LCAI). LCAI nije konvencionalni bibliografski indikator nego konceptualno-metrička inovacija koja operacionalizuje specifično Burdijeovski koncept “konverzionog deficita” u tehničkom registru baza podataka. Vrijednost LCAI-ja kao alata leži u tome što omogućava komparaciju jezičkih zajednica na način koji uobičajene metrike (citiranost, h-indeks, broj publikacija) ne mogu — jer one mjere produkciju, a ne *odnos* produkcije prema institucionalnom priznanju. LCAI je, koliko mogu utvrditi pretragom literature, prva sistematska metrika koja eksplicitno mjeri ovaj odnos kao odnos. Drugi sekundarni doprinosi rada uključuju empirijsku tipologiju strategija u prostoru mogućnosti, te eksplicitnu integraciju Burdijeove sociologije polja s novijom literaturom o epistemičkoj kolonijalnosti — integraciju koja, prema mom najboljem znanju, do sada nije bila eksplicitno izvedena za zajednice malih slovenskih jezika.

Ograničenja istraživanja zahtijevaju iskrenu refleksiju. Prvo, podaci za N_J nisu izvedeni iz idealnog filtera “primarni jezik = X” u Scopus bazi, jer takav filter ne postoji u savršenom obliku; moja klasifikacija unosi mjernu grešku koju procjenjujem na $\pm 5\%$. Drugo, FTE statistike se oslanjaju na nacionalne procjene koje koriste blago različite definicije. Treće, ukrajinski slučaj narušava komparabilnost zbog ratnog šoka. Četvrto, LCAI je jedan-dimenzionalna metrika; cjelovita analiza konverzionog deficita zahtijevala bi paralelne metrike za citiranost, mobilnost autora, i druge dimenzije simboličkog kapitala. Ovo nije kritika same metrike, nego eksplicitno priznanje da je rad otvorenog dometa.

Buduća istraživanja trebala bi proširiti LCAI metriku na druge zajednice malih jezika (skandinavski, baltički, iberijski regionalni jezici), razviti komplementarne metrike za druge dimenzije simboličkog kapitala, i empirijski testirati efekat reformi evaluacijskih sistema (po modelu Norveške ili Poljske) na vrijednosti LCAI-ja u dugoročnoj perspektivi. Posebno produktivan smjer bila bi etnografska istraživanja kako akademici u zajednicama malih jezika percipiraju i nose se s konverzijonim deficitom — što je pitanje koje ovaj rad dotiče analitički, ali ne empirijski.

Implikacije za politiku su tri. Prvo, agencije za nauku u semi-perifernim zemljama trebale bi otvoriti debatu o tome da li, i u kojim okolnostima, Scopus/WoS pokrivenost treba biti binding kriterijum. Drugo, regionalne i nacionalne investicije u alternativne, otvorene infrastrukture (po modelu Redalyc, SciELO, ili regionalnih CEEC platformi) mogle bi proizvesti dugoročne strukturne promjene koje individualni napor ne može. Treće, evaluacijski sistemi trebali bi eksplicitno priznati monografije, knjige i nacionalne časopise kao legitimne forme akademskog rada — što je nužno reformisanje, posebno u disciplinama kao što su filozofija, istorija, književna kritika i pravo, gdje je dominacija anglofone metrike posebno epistemčki štetna.

Konačno, jedna lična napomena. Tokom čitanja Burdijeovih *Pravila umjetnosti* dok sam pripremao ovaj rad, razmišljao sam o jednom paradoksu koji ostaje neraskinut: ja sam i sam u poziciji koju opisujem. Pišem na srpskom jeziku za regionalni časopis o tome kako sistem Scopus indeksacije diskriminiše akademiku poput mene. Da bih ovaj rad učinio “vidljivijim” u dominantnoj infrastrukturi, trebao bih ga prevesti na engleski i ponuditi nekom anglofonom časopisu. Ali to bi značilo da prihvatam upravo onu logiku koju kritikujem. Ova aporija nije teorijski rješiva — ona je strukturna. Akademik u maloj jezičkoj zajednici uvijek bira između dvije nepovoljne pozicije: prilagođavanja koje znači gubitak relevancije za vlastitu zajednicu, ili otpora koji znači gubitak vidljivosti u dominantnoj infrastrukturi. Možda je upravo to mjesto refleksije najproduktivniji početak — ne za kraj kolonijalnosti, koji je strukturno daleko, nego za prvi korak ka pluralističkim polju globalne nauke.

Ostaje, naposljetku, pitanje koje LCAI metrika kao analitički alat sama po sebi ne može razriješiti, ali ga osvjetljava: koliko bi morala biti vrijednost LCAI-ja za zajednice malih slovenskih jezika da bismo govorili o “ravnopravnoj poziciji” u globalnoj nauci? Matematički izračun je jednostavan — ako bi se faktor asimetrije naspram engleskog baseline-a smanjio na 1,0, broj indeksiranih časopisa s primarnim BHS sadržajem trebao bi se povećati s 95 na približno 1.300, ukrajinski s 45 na približno 1.520, slovenački s 35 na približno 420. Ovi brojevi nisu realistični u kratkom roku — i to je tačno ono što LCAI metrika čini eksplicitnim. Ne radi se o postepenom poboljšanju kroz individualni napor, nego o strukturnoj rekonstrukciji infrastrukture priznanja. Ovo nas vraća na osnovni Burdijeovski uvid: simbolički kapital nije nešto što se zarađuje samo individualnim radom; on se alocira kroz polje, i polje samo može biti reformisano kroz kolektivnu akciju koja prepoznaje vlastitu strukturu kao istorijsku, a ne prirodnu.

BIBLIOGRAFIJA

- Abrar-ul-Hassan, S. (2021). Linguistic capital in the university and the hegemony of English: Medieval origins and future directions. *SAGE Open*, 11(2), 1–9.
<https://doi.org/10.1177/21582440211021842>
- Beigel, F., Sabea, H., & Abarzúa Cutroni, A. (Eds.). (2023). *Academic dependency and professionalization in the South: Perspectives from the periphery*. CLACSO/Sephis.
- Bender, S. (2023). Diversity and language technology: How language modeling bias causes epistemic injustice. *Ethics and Information Technology*, 25(1), 1–13.
<https://doi.org/10.1007/s10676-023-09742-6>

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1996). *The rules of art: Genesis and structure of the literary field*. Stanford University Press.
- Cummings, S., Munthali, N., & Shapland, P. (2023). Doing epistemic justice in sustainable development: Applying the philosophical concept of epistemic injustice to the real world. *Sustainable Development*, 31(4), 1965–1977. <https://doi.org/10.1002/sd.2497>
- Curry, M. J., & Lillis, T. (2019). Academic publishing in English: Exploring linguistic privilege and scholars' trajectories. *Journal of Language, Identity & Education*, 18(6), 384–388. <https://doi.org/10.1080/15348458.2019.1671193>
- Kerfoot, C., & Bello-Nonjengele, B. O. (2023). Towards epistemic justice: Constructing knowers in multilingual classrooms. *Applied Linguistics*, 44(3), 462–484. <https://doi.org/10.1093/applin/amac049>
- Khanal, J., Watson, J., & Boyask, R. (2024). The translation of cultural capital theory to English secondary schools: Knuggets, wild words and pipelines. *British Journal of Sociology of Education*, 45(7–8), 1–17. <https://doi.org/10.1080/01425692.2024.2376592>
- Korytkowski, P., & Kulczycki, E. (2021). The gap between Plan S requirements and grantees' publication practices. *Journal of Informetrics*, 15(2), 101156. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2021.101156>
- Leahy, A., & Ferri, D. (2024). Cultivating cultural capital and transforming cultural fields: A study with arts and disability organisations in Europe. *Sociology*, 58(3), 599–617. <https://doi.org/10.1177/00380261231202879>
- Lewandowska, K., & Kulczycki, E. (2021). Academic research evaluation in artistic disciplines: The case of Poland. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 46(8), 1–13. <https://doi.org/10.1080/02602938.2021.1893651>
- Liu, Y., & Lin, A. M. Y. (2023). Epistemic (in)justice in English medium instruction: 'Transnational teachers' and students' negotiation of knowledge participation through translanguaging. *Language and Education*, 38(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/09500782.2023.2248968>
- Marginson, S., & Xu, X. (2023). Hegemony and inequality in global science: Problems of the center-periphery model. *Comparative Education Review*, 67(1), 31–52. <https://doi.org/10.1086/722760>
- Mongeon, P., & Paul-Hus, A. (2016). The journal coverage of Web of Science and Scopus: A comparative analysis. *Scientometrics*, 106(1), 213–228. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1765-5>
- Nazarovets, S. (2022). Analysis of publications by authors of Ukrainian institutes in Scopus-delisted titles. *Learned Publishing*, 35(4), 499–515. <https://doi.org/10.1002/leap.1464>
- Nazarovets, S., & Mryglod, O. (2024). Ukrainian arts and humanities research in Scopus: A bibliometric analysis. *Library Hi Tech*, 43(1), 156–179. <https://doi.org/10.1108/LHT-05-2023-0180>
- Padmalochanan, P. (2025). Field of academic publishing: A reflection using Bourdieu's theory. *Publishing Research Quarterly*, 41(1), 94–112. <https://doi.org/10.1007/s12109-024-10014-4>
- Park, S. (2024). Bourdieu revisited: New forms of digital capital — emergence, reproduction, inequality of distribution. *Information, Communication & Society*, 27(11), 2031–2049. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2358170>
- Politzer-Ahles, S., Girolamo, T., & Ghali, S. (2020). Preliminary evidence of linguistic bias in academic reviewing. *Journal of English for Academic Purposes*, 47, 100895. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2020.100895>

- Pölönen, J., Guns, R., Kulczycki, E., Sivertsen, G., & Engels, T. C. E. (2021). National lists of scholarly publication channels: An overview and recommendations for their construction and maintenance. *Journal of Data and Information Science*, 6(1), 50–86. <https://doi.org/10.2478/jdis-2021-0004>
- Schirone, M. (2023). Field, capital, and habitus: The impact of Pierre Bourdieu on bibliometrics. *Quantitative Science Studies*, 4(1), 186–208. https://doi.org/10.1162/qss_a_00232
- Singh, V. K., Singh, P., Karmakar, M., Leta, J., & Mayr, P. (2021). The journal coverage of Web of Science, Scopus and Dimensions: A comparative analysis. *Scientometrics*, 126(6), 5113–5142. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03948-5>
- Vessuri, H., & Rodriguez-Medina, L. (2021). Personal bonds in the internationalization of the social sciences: A view from the periphery. *Current Sociology*, 69(2), 273–291. <https://doi.org/10.1177/0268580920962014>
- Wang, X. (2022). Language choice and academic publishing: A social-ecological perspective on languages other than English. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 45(8), 2977–2991. <https://doi.org/10.1080/01434632.2022.2080834>
- Zeng, J., & Yang, J. (2024). English language hegemony: Retrospect and prospect. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 317. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-02821-z>

BURDIJEOV SIMBOLIČKI KAPITAL I REPRODUKCIJA NEJEDNAKOSTI U AKADEMSKOM IZDAVAŠTVU MALIH JEZIKA: WoS/SCOPUS INDEKSACIJA KAO MEHANIZAM KONVERZIJE LINGVISTIČKOG U SIMBOLIČKI KAPITAL

Svetlana Jović

Univerzitet u Beogradu
Beograd, Republika Srbija
E-mail: svetlana.jovic@student.ff.bg.ac.rs

Primljeno: 29.05.2025. Prihvaćeno: 03.09.2025.

Originalni naučni članak

DOI: <https://doi.org/10.65932/CR-2025-2-2> UDK: 316.2 Bourdieu P.: [316.74:001]

Članak ispituje mehanizam putem kojeg Web of Science i Scopus indeksacijski režimi funkcionišu kao instrumenti konverzije lingvističkog u simbolički kapital, i kako ova konverzija proizvodi strukturnu nejednakost između dominantnih i perifernih jezičkih zajednica. Oslanjajući se na analitički aparat Pjera Burdijea iz *Distinkcije* i *Pravila umjetnosti*, te na savremenu literaturu o akademskoj zavisnosti, evaluacijskim režimima i epistemičkoj kolonijalnosti, analiza se fokusira na četiri male slovenske akademske zajednice: bosansko-hrvatsko-srpsku (BHS), slovenačku, makedonsku i ukrajinsku. Originalan doprinos rada je konstrukcija Indeksa asimetrične konverzije lingvističkog u simbolički kapital (Linguistic Capital Conversion Asymmetry Index, LCAI), nove kvantitativne metrike koja operacionalizuje disproporciju između istraživačkog kapaciteta jezičke zajednice i njenog simboličkog priznanja u dominantnim indeksacijskim sistemima. Preliminarna primjena LCAI-ja na četiri slučaja otkriva faktor asimetrije veći od 40 puta u poređenju s engleskim baseline-om, pri čemu ukrajinska i makedonska zajednica pokazuju najjače konverzije deficite. Analiza pokazuje da časopisi malih jezika operišu unutar heteronomnog polja u kojem simbolička legitimnost biva alocirana od strane vanjskih infrastruktura čiji evaluacioni kriterijumi reflektuju lingvistički habitus dominantne anglofone produkcije, i u kojem periferni časopisi adoptiraju strategije od asimilacije do odbijanja-kao-preživljavanja. Rad argumentuje da ovaj mehanizam konverzije čini formu epistemičke kolonijalnosti — ne u smislu direktne imperijalne dominacije, nego kao tihu operacionalizaciju Burdijeove logike distinkcije na nivou globalnog naučnog polja. Rad zaključuje implikacijama za evaluacionu politiku u semi-perifernim nacionalnim sistemima, posebno onim koji su preuzeli Scopus pokrivenost kao binding kriterijum za akademske promocije i finansiranje.

Ključne riječi: *Burdije, simbolički kapital, akademsko izdavaštvo, Scopus, Web of Science, lingvistički kapital, epistemička kolonijalnost, mali slovenski jezici, akademska zavisnost, indeks asimetrične konverzije.*